

18. Статистичний щорічник України за 2006 р. / Держ. ком. статистики України ; [за ред. О.Г. Осауленко]. – К. : Консультант, 2007. – 551 с.
19. Статистичний щорічник України за 2007 р. / Держ. ком. статистики України ; [за ред. О.Г. Осауленко]. – К. : Консультант, 2008. – 571 с.

20. Федулова Л. Оцінка рівня інноваційно-технологічного розвитку регіонів [Електронний ресурс] / Л. Федулова // Аналітичні записки щодо проблем і подій суспільного розвитку. – 2008. – жовтень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/oktober08/18.htm>.

УДК 342.5

КАТЕГОРІЯ “МЕХАНІЗМ” У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Радченко О.В.

кандидат наук державного управління, докторант
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентові України

Annotation

In the article essence and maintenance of scientific category opens up “mechanism”, and also structure, functions and features of mechanisms of state administration.

Анотація

У статті розкрито сутність та зміст наукової категорії “механізм”; структуру, функції й особливості механізмів державного управління.

Ключові слова

Механізм, механізм державного управління, державний механізм.

I. Вступ

Серед загальновживаних наукових категорій та дефініцій є одне надзвичайно поширене слово, яке можна зустріти в точних та гуманітарних науках – “механізм”. У сучасному енциклопедичному словнику видавництва “Велика Російська Енциклопедія” слово “механізм” у різних варіаціях та стосовно різних сфер і понять зустрічається 90 разів. Відтак, різні науки, галузі діяльності, дослідники й практики вкладають у поняття “механізм” подекуди настільки різний зміст, що виникають сумніви у “чистоті” терміна – що ж, власне, можна, а що не можна називати механізмом?

Для молодшої науки державного управління гостро стоїть проблема визначеності термінологічної бази та категоріального апарату науки, виключення багатозначності трактувань однакових явищ та процесів або ж вживання одних і тих самих понять для різних нетотожних політичних, соціальних, економічних та інших факторів державного буття суспільства. Слід визнати, що наукових розвідок у цьому напрямі обмаль, а цілеспрямованих досліджень сучасного розуміння механізмів публічної сфери взагалі одиниці. До таких досліджень можна віднести праці вітчизняних науковців О. Батанова,

А. Кузнецова, Є. Морозова, Р. Рудницької, О. Сидорчук, О. Стельмах, О. Федорчака. Окремі аспекти економічних, організаційних, правових, соціальних та інших механізмів державного управління розкривають такі дослідники, як: О. Амосов, Г. Астапова, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, Н. Брюховецька, І. Буляєв, В. Князєв, О. Коротич, М. Лесечко, В. Малиновський, В. Мартиненко, Н. Нижник, О. Оболенський, Г. Одінцова, З. Румянцева, Л. Юзькова та ін. Проте потребують більш чіткого визначення родові ознаки поняття “механізм”, що є спільними для всіх без винятку механізмів.

II. Постановка завдання

Мета статті – розкрити сутність та зміст наукової категорії “механізм”, структуру, функції й особливості механізмів державного управління.

III. Результати

Спробуємо розібратися, які характерні риси є спільними для всіх без винятку механізмів та що має вкладатися в розуміння механізмів державного управління.

Як робочу гіпотезу висунемо припущення, що механізму як такому мають бути обов’язково притаманні такі ознаки:

- є продуктом організованої діяльності;
- має мету або функцію;
- містить послідовність дій, певний вид руху;
- передбачає переважно однобічний вплив з чітко визначеним вектором впливу;
- має суб’єкт і об’єкт;
- характеризується жорстким взаємозв’язком, усталеністю процесу, правил взаємодії;
- його функціонування в ідеалі націлене на автоматизм;
- його побудова має структурно-функціональний характер;

– має ознаки відкритої або закритої системи.

Доведення гіпотези розпочнемо з найпростіших механізмів, якими є підойма та зубчаста пара (рис. 1). Зазначимо, що під механізмом (від грец. μηχανή *mechané* – “машина”) класично розглядається сукупність штучних

рухомо-сполучених елементів, що здійснюють заданий рух [25, с. 380], пристрій (сукупність рухомих ланок або деталей), що передає чи перетворює (відтворює) рух [10], внутрішній устрій, система функціонування чогонебудь, апарат будь-якого виду діяльності [19, т. 2, с. 245].

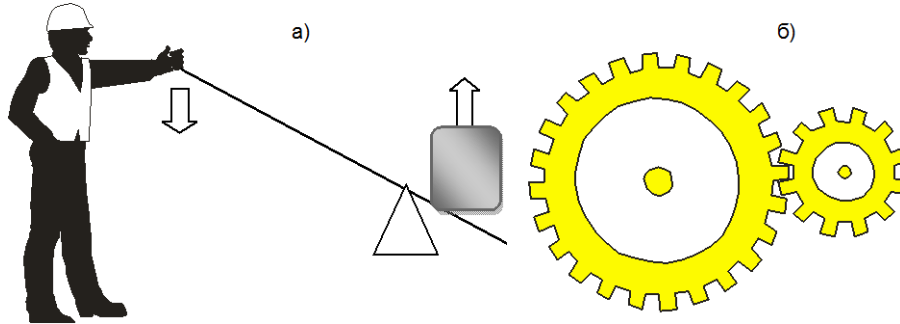

Рис. 1. Найпростіші механізми: а) підойма; б) зубчаста пара

Аналіз найпростіших механізмів дає підстави стверджувати, що як підойма, так і зубчаста пара є продуктом організованої людської діяльності з чітко визначеною метою. Підойма слугує меті зрушення й підняття важких предметів, які не під силу підняти або зрушити людині самотужки. Зубчаста пара функціонально має на меті передачу обертів зі збільшеною або зменшеною швидкістю та обертовою силою від валу двигуна до валу кінцевого обладнання.

Обидва механізми характеризуються жорстким взаємозв'язком послідовності дій та усталеністю процесу, що може бути доведений до автоматизму, а у випадку із зубчастою парою є повністю автоматичним процесом.

Суб'єктом одностороннього впливу підойми на об'єкт (вантаж, важкий предмет) з чітко визначеним вектором (тиск донизу) є людина; суб'єктом такого ж впливу в зубчастій парі є двигун, що примушує обертатися ведену шестерню.

Структурними елементами підойми є суб'єкт з функцією прикладання сили, коромисло (з функцією розподілу сили), опорний блок (з функцією точки опори) та об'єкт з функцією визначеного переміщення (підйому). Структурними елементами зубчастої пари є двигун та шестерні з функціями передавання визначеного руху (обертового моменту). Нарешті, обидва механізми мають усі ознаки відкритої (для підойми) та закритої (для зубчастої пари) системи.

Отже, для найпростіших механізмів усі постулати робочої гіпотези виявилися правильними. Розглянемо тепер приклад з найскладнішими механізмами, якими, поза сумнівами, є державний механізм у цілому та механізми державного управління зокрема. Це надзвичайно складні механізми, що тисячоліттями еволюціонували з механізмів упорядкування

життєдіяльності племені, роду до сучасної планетарної цивілізації. Відтак, накопичена складність державного механізму та розвитку об'єкта управління зумовлює складність методів, що використовуються суб'єктом, для управління (так званий “принцип У. Ешбі”) [11, с. 35]. Так, з часом до класичного визначення механізму в словниках додалося ще два значення: 1) сукупність станів і процесів, з яких складається будь-яке фізичне, хімічне, фізіологічне, економічне, психологічне явище; 2) система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності [21, с. 2]. Саме в цих двох значеннях слід шукати сутність механізмів державного управління.

Як зазначає професор М. Фарукшин, “політична система будь-якого суспільства характеризується наявністю певних механізмів, які гарантують йому стійкість і життєздатність. За допомогою цих механізмів вирішуються соціальні суперечності й конфлікти, координуються зусилля різних суспільних груп, організацій і рухів, гармонізуються суспільні відносини, досягається консенсус щодо основних цінностей, цілей і напрямів суспільного розвитку” [20]. Вітчизняна наука під механізмом державного управління розуміє “практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей, а згідно з характером факторів впливу виокремлюють політичні, економічні, соціальні, організаційні та правові механізми” [5, с. 116–117].

Проте й цим надскладним механізмам разом з новими специфічними ознаками притаманні ті самі ознаки, що й механізмам примітивним, найпростішим.

По-перше, оскільки держава є соціальним інститутом, створеним людьми, то всі

механізми держави є продуктом організованої людської діяльності. Рукотворно-технологічний, у чомусь навіть “машинний”, характер механізмів державного управління полягає в необхідності спрощення та уніфікації управлінського процесу. Адже, як зазначає О. Добролюбов, “ідеальний механізм демократичної влади – той, який розраховано на неідеальних політичних діячів (а не на вождів та геніїв), оскільки лише така державна машина матиме змогу надійно функціонувати довготривалий час, успішно переживаючи поганих і гарних, посередніх і видатних керівників” [6, с. 15].

По-друге, механізми державного управління завжди мають чітко визначену мету й носять функціональний характер. На цьому, зокрема, наголошує Г. Атаманчук, який визначає механізм державного управління як інструмент реалізації функцій держави та її виконавчої влади [2, с. 125]. Такої ж точки зору дотримується інший відомий російський державознавець Ф. Шамхалов, який до механізмів державного управління включає цілий комплекс інститутів і органів, які тісно пов’язані між собою та складають єдину систему. Ця система створена спеціально для реалізації головних функцій, які покладено на державу й закріплено в її Конституції та законах [24, с. 272]. Це дає нам змогу зробити висновок, що механізмів державного управління може бути стільки, скільки є функцій у держави, водночас кожна функція державного управління вимагає існування відповідного механізму її реалізації. Саме тому ми говоримо про економічний, соціальний, ідеологічний, комунікаційний та інші механізми державного управління.

По-третє, виконання будь-якої функції завжди вимагає певної послідовності дій, динамічного перебігу процесів. Це чітко прослідковується у визначенні відомого французького економіста А. Кульмана: “Механізм містить певну послідовність явищ: його складовими елементами одночасно виступають вхідне і вихідне явища, а також весь процес, який відбувається в інтервалах між ними” [8, с. 13].

По-четверте, механізми державного управління передбачають цілеспрямований однобічний вплив з чітко визначеним вектором впливу. Зокрема, Н. Нижник стверджує, що механізм управління – це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об’єкта [12, с. 49]. Такої ж думки дотримується О. Амосов, який визначає механізм державного управління як “сукупність форм і методів впливу територіальних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на реформування і функціонування економічних суб’єктів у всіх сегментах і ланках господарства” [1, с. 11].

По-п’яте, будь-який механізм державного управління передбачає наявність суб’єкта та об’єкта. Це знаходимо у Т. Максимової, яка до складу організаційно-економічного механізму управління вводить “суб’єкт (ініціатор), цілі, форму, методи, засоби та об’єкти” [9, с. 123].

По-шосте, вимога ефективності функціонування механізмів державного управління диктує необхідність жорстких взаємозв’язків та правил взаємодії, усталеності керованого процесу. Так, на думку Ю. Тихомирова, механізм державного управління має повною мірою відображати взаємодію різних елементів управління, які мають характер стійких взаємозалежностей і причинно-наслідкових зв’язків [18, с. 482].

По-сьоме, функціонування механізмів державного управління в ідеалі спрямоване на певний автоматизм, закріплені вміння й навички державних службовців щодо виконання в певних ситуаціях відповідних їм дій. Зокрема, В. Цветков зазначає, що управлінські діяння здійснюються автоматично, і людина не вільна в цій якісній визначеності самокерованої системи відмінити примхливу гру випадку і сваволі, вона може лише пристосуватися до неї й відповідно впливати на її розмах та силу [23, с. 22].

По-восьме, сама побудова механізмів державного управління має структурно-функціональний характер, адже це – “штучно створена складна система, призначена для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об’єкт управління” [17, с. 4]. Такої ж думки дотримуються В. Кремінь та М. Горлач, що визначають державний механізм як сукупність державно-правових інститутів, організацій та установ, наділених владними й управлінськими повноваженнями [3, с. 470]. Отже, наприклад, економічна функція держави спричиняє формування структури відповідних інститутів (бюджетних, фінансових, регуляторних та інших) механізму державного управління економічною сферою.

По-дев’яте, механізм державного управління, за А. Кузнецовим, – це система, тобто внутрішньо організована сукупність елементів, що мають спільну природу та утворюються на основі дії об’єктивних закономірностей та суспільних випадковостей, з метою самозбереження чи саморозвитку існуючих зв’язків між окремими суспільними явищами [7, с. 13]. Свого часу ще Г. Алмонд виокремлював три групи функцій механізмів державного управління як цілісної політичної системи. До функцій входу він відніс артикуляцію та агрегацію інтересів громадян, визначення та здійснення політичного курсу, а також виконання судових рішень. До фун-

кцій системи (її стійкості та самозбереження) – функції політичної соціалізації, політичного рекрутування та політичної комунікації. До функцій виходу – функцію політичного (державного) управління, регулювання, одержання ресурсів (у формі податків, зборів тощо) та їх справедливого розподілу в суспільстві [17, с. 115].

Очевидно, що функції артикуляції, агрегації та політичного рекрутування реалізуються за допомогою механізму виборів; виконання судових рішень – за допомогою нормативно-правового механізму; соціалізації – ідеологічного та соціально-культурного механізмів; комунікації – інформаційно-комунікативного механізму; регулювання, одержання ресурсів та їх справедливого розподілу – за допомогою бюджетного, фіскального, економічного, соціального та інших механізмів.

Отже, проведений аналіз доводить правильність робочої гіпотези щодо щонайменше дев'яти характерних рис, спільних для всіх механізмів – від найпростіших на кшталт підойми до найскладніших механізмів державного управління. Водночас набута в процесі розвитку інституту держави складність соціальних процесів зумовила й певні додаткові характерні риси механізмів державного управління, серед яких слід відзначити такі.

По-перше, механізми державного управління мають регуляторний вимір, саме за їх

допомогою держава регулює суспільні відносини в тій чи іншій сфері. Найбільш ёмко це визначив Дж.Е. Стигліц, який, розкриваючи механізм децентралізованого ринку, наділяє його функцією регулятора між процесами виробництва і споживання матеріальних благ [16, с. 96].

По-друге, механізми державного управління мають ціннісний вимір. Головним призначенням держави як суспільного інституту є реалізація інтересів громадян, регулювання виробництва та справедливого розподілу ресурсів життєдіяльності (завжди дефіцитних), що приводить до формування відповідних ціннісних засад функціонування самої держави, окремих органів державної влади, інших структурних елементів механізмів державного управління, призначених для реалізації певної функції держави (рис. 2). Зокрема, саме за такою логікою побудоване визначення фінансового механізму у всесвітній відкритій енциклопедії Вікіпедії: “Фінансовий механізм – сукупність форм і методів створення та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, суб'єктів господарювання й населення. За допомогою фінансового механізму згідно з основними положеннями фінансової політики здійснюється розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту” [22].

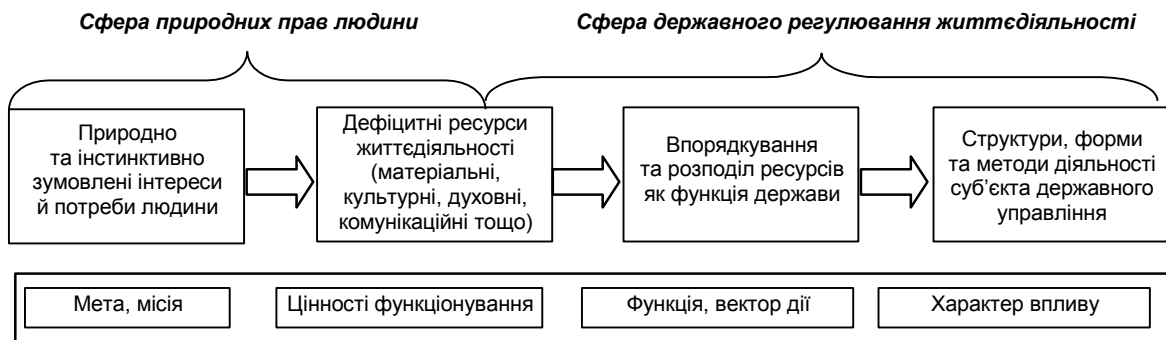

Рис. 2. Ціннісний вимір механізму державного управління

Отже, механізм державного управління призначений не тільки регулювати й забезпечувати різні сфери суспільної життєдіяльності, насамперед, реалізовувати – як власну місію та мету – ту чи іншу суспільну цінність. Такою цінністю може бути законність, що має відстоювати й захищати механізм правосуддя; свобода слова, що має забезпечуватися державним інформаційно-комунікаційним механізмом; добробут, що є спрямуванням економічного механізму держави; справедливість, що є цілепокладанням соціальних механізмів державного управління тощо.

По-третє, механізми державного управління мають проблемний вимір – за їх допомогою держава вирішує ту чи іншу проблему суспільного розвитку. На цьому наголошує Г. Одінцова: “Це засіб розв’язання суперечностей явища чи процесу, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй методів управління та спрямовані на досягнення визначеної мети” [4, с. 12].

Різні наукові школи та науковці по-різному висвітлюють структуру механізмів державного управління. Так, О. Батанов механізм держави визначає як комплексну сис-

темну категорію, яка характеризується єдністю організаційних, нормативно-регулятивних, матеріально-технічних, бюджетно-фінансових, ідеологічних та соціально-культурних способів і засобів матеріалізації публічної влади, завдяки яким держава здійснює покладені на неї завдання й функції. Дану систему складають інституційні, політичні, економічні, культурні, юридичні (нормативно-регулятивні), матеріально-технічні, бюджетно-фінансові, духовні (ідеологічні) механізми [13, с. 338–339].

Сучасна вітчизняна політична наука розрізняє механізми а) створення; б) дії, взаємодії, існування, функціонування; в) передачі влади [14, с. 380].

Економічна наука оперує здебільшого економічним, господарським та організаційним механізмами. За допомогою економічного механізму розкривається взаємозв'язок між різними економічними явищами, господарський механізм відображає структуру відтворювального процесу, а організаційний механізм розглядається через різні впливи (зовнішні, внутрішні), які виникають у суб'єктів господарювання з приводу виробництва та споживання матеріальних благ. Фахівець з державного управління А. Кузнецов класифікує механізми державного управління за змістом, принципом структурної побудови, рівнем керованого впливу та факторами впливу [7].

IV. Висновки

Підсумовуючи розвідку, спробуємо дати інтегральне визначення категорії “механізм державного управління” у її широкому розумінні, спираючись на визначені характерні ознаки (як спільні для всіх видів механізмів, так і специфічні для державного управління).

Механізм державного управління – це системна сукупність інституцій, структур, послідовних дій, форм, станів і процесів у державі як продукт організованої людської діяльності, що має на меті реалізацію інтересів і потреб людей та вирішення нагальних суспільно-політичних проблем за рахунок державного впливу й регулювання суспільної життєдіяльності на основі усталених суспільних цінностей, норм і правил; є формою реалізації функцій держави та має суб'єктом органи державного управління. Відповідно, класифікувати механізми державного управління можна за сферами життєдіяльності суспільства, функціональним призначенням, рівнем державного впливу, суб'єктом управління тощо.

Література

1. Амосов О.Ю. Перетворення механізмів державного регулювання економічного розвитку / О.Ю. Амосов // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. праць : у 2 ч. / [за заг. ред. Г.І. Мостового, Г.С. Одінцової]. – Х. : ХарРІДУ УАДУ, 2001. – Вип. 2. – С. 10–16.
2. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : курс лекций / Г.В. Атаманчук. – 3-е изд., доп. – М. : ОМЕГА-Л, 2005. – 584 с.
3. Горлач М.І. Політологія: наука про політику : підручник для студ. вищ. навч. закл. / М.І. Горлач, В.Г. Кремень. – К. : Центр учб. літератури, 2009. – 840 с.
4. Державне управління і менеджмент : навч. посіб. у таблицях і схемах / Г.С. Одінцова, Г.І. Мостовий, О.Ю. Амосов та ін. ; [за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.С. Одінцової]. – Х. : ХарРІДУ УАДУ, 2002. – 492 с.
5. Державне управління : словник-довідник / Українська Академія держ. управління при Президенті України ; Інститут проблем держ. управління та місцевого самоврядування ; [В.М. Князев (заг. ред.), В.Д. Бакуменко (уклад.), В.Д. Бакуменко (заг. ред.)]. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
6. Добролюбов А.И. Государственная власть как техническая система: О трех великих социальных изобретениях человечества / А.И. Добролюбов. – 2-е изд., стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 240 с.
7. Кузнецов А.О. Механизм державного управления: этимология понятия / А.О. Кузнецов ; Харків. регіон. ін-т держ. упр. НАДУ. – Х., 2005. – 17 с.
8. Кульман А. Экономические механизмы / А. Кульман ; [пер. с фр. Е.П. Островской] ; [общ. ред. Н.И. Хрустальной]. – М. : Прогресс : Универс, 1993. – 188 с.
9. Максимова Т.С. Регіональний розвиток (аналіз і прогнозування) : монографія / Т.С. Максимова. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2003. – 304 с.
10. Механізм // Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Механізм>.
11. Морозов Є.Л. Механізми державного управління науково-технічними програмами та проектами соціально-економічного розвитку регіону : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Є.Л. Морозов. – Донецьк, 2005. – 188 с.
12. Нижник Н. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. / Н.Р. Нижник, О.А. Машков ; [за заг. ред. Н.Р. Нижник]. – К. : УАДУ, 1998. – 160 с.
13. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В.П. Горбатенко ; [за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка]. – 2-е вид., доп і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
14. Політологія : довідник / М.І. Обушний, А.А. Коваленко, О.І. Ткач ; [за ред. М.І. Обушного]. – К. : Довіра, 2004. – 599 с.
15. Рудніцька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудніцька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах ;

- [за наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса]. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 28 с.
16. Стиглиц Дж.Э. Экономика государственного сектора / Дж.Э. Стиглиц ; [пер. с англ. Г.М. Куманина]. – М. : Изд-во Моск. ун-та : ИНФРА-М, 1997. – 718 с.
 17. Теория политики : учеб. пособ. / [под ред. Б.А. Исаева]. – СПб. : Питер, 2008. – 464 с.
 18. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса / Ю.А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр : Тихомиров, 1998. – 798 с.
 19. Толковый словарь русского языка : в 4 т. : собр. соч. [Электронный ресурс] / [под ред. Д.Н. Ушакова]. – М. : Адепт, 2004.
 20. Фарукшин М.Х. Политическая система общества [Электронный ресурс] / М.Х. Фарукшин // Политнаука: политология в России и в мире. – Режим доступа: <http://www.politnauka.org/library/teoria/farukshin.php>.
 21. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] / О. Федорчак // Демократичне врядування : науковий вісник : Електронне наукове фахове видання. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.
 22. Фінансовий механізм // Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/фінансовий_механізм.
 23. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект) / В.В. Цветков – Х. : Право, 1996. – 164 с.
 24. Шамхалов Ф. Теория государственного управления / Ф. Шамхалов. – М. : Экономика, 2002. – 638 с.
 25. Энциклопедический словарь / [гл. ред. Б.А. Введенский]. – М. : Большая советская энциклопедия, 1954. – Т. 2. – 720 с.

УДК 323.212

ГРОМАДІВСЬКИЙ КАПІТАЛ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

Турчинов І.Є.

аспірант Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України

Annotation

Theoretical approaches as to development and accumulation of community social capital have been generalized. The new approach to determination of the concept "community capital" has been proposed; its essence, content and specific features of its formation in the society have been identified.

Анотація

Узагальнено теоретичні підходи щодо розвитку та нагромадження соціального капіталу територіальної громади. Запропоновано новий підхід до визначення поняття "громадівський капітал". Визначено його сутність, зміст та особливості формування.

Ключові слова

Соціальний капітал, громадівський капітал, територіальна громада.

І. Вступ

Становлення місцевого самоврядування в Україні проходить складним шляхом. Передумов для такого розвитку подій багато, але одна з найголовніших – низький рівень самоорганізації населення, нездатність об'єднатися задля спільного вирішення нагальних проблем.

Кожна територіальна громада має певні ресурси, серед яких можна виділити: адміністративні, фінансові, соціальні, матеріальні, інтелектуальні, духовні, культурні, природні тощо. Соціальні зв'язки всередині громади є

не тільки елементом соціальної структури, вони також визначають певну спрямованість, мають своє значення, вагу та повинні сприйматись як певний капітал, тобто здатність до нагромадження, отримання прибутку у вигляді ефективної співпраці та розвитку.

Розгляд проблем соціального капіталу дає змогу виокремити ряд питань. Особливу ж увагу слід приділити соціальному капіталу, що уособлює людський фактор (духовний, інтелектуальний, організаційний, професійний) та фактор їх ефективної взаємодії, тобто довіри, добросусідство тощо. Дослідження ряду вчених свідчать, що співтовариства, які засновані й діють на основі довіри, сприяють реалізації людського потенціалу та, як наслідок, позитивно впливають на соціально-економічний розвиток. Саме тому особливості актуальності набувають проблеми формування та нагромадження соціального капіталу, що формується всередині територіальної громади.

Над проблемами соціального капіталу замислювалось багато вчених. Фундаторами цього напрямку вважають: П. Бурдьє, М. Вулкока, М. Кессіді, Дж. Коулмена, Н. Лін, Дж. Лоурі, Д. Нараяна, Р.Д. Патнема, Р. Роуза, Дж. Тернера, Ф. Фукуяму, М. Шиффа. Соціальний капітал досліджували такі російські вчені: Е. Аврамова, М. Бажинов, І. Бурмикіна, В. Гельман, В. Пациорковський,